

Danuta Naruszewicz-Lesiuk, Andrzej Zieliński

PROF.ZW.DR HAB.MED. WIESŁAW MAGDZIK (1932-2015) NESTOR POLSKIEJ EPIDEMIOLOGII

W dniu 29 listopada 2015 zmarł prof.dr hab. med. Wiesław Magdzik, wybitny epidemiolog, były Dyrektor Państwowego Zakładu Higieny, wielce zasłużony dla doskonalenia merytorycznego poziomu pracy służby sanitarno-epidemiologicznej w Polsce, przez wiele lat członek zespołu redakcyj-

nego Przeglądu Epidemiologicznego.

Wiesław Magdzik urodził się w Warszawie 1 lutego 1932 r. w rodzinie nauczycielskiej. W 1950 r. uzyskał świadectwo dojrzałości po ukończeniu liceum o profilu przyrodniczym im. Stefana Batorego w Warszawie.

Studia medyczne na Oddziale Sanitarno-Epidemiologicznym Wydziału Lekarskiego w Akademii Medycznej w Warszawie ukończył w 1955 r. Jako absolwent Oddziału San-Hig, na wniosek dr Jana Kostrzewskiego, współorganizatora tego Oddziału, już w dn.2 listopada 1955 r. został zatrudniony w Państwowym Zakładzie Higieny na stanowisku technika-laboranta. Po zaliczeniu wszystkich końcowych egzaminów uzyskał dyplom lekarza medycyny w dn.26 marca 1956 r., co było podstawą przeniesienia Go na stanowisko młodszego asystenta.

W okresie od października 1958 r. do października 1960 r. w ramach czynnej dwuletniej służby wojskowej pełnił funkcję inspektora sanitarnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na terenie Dolnego Śląska z siedzibą we Wrocławiu. W okresie od listopada 1960 r. do lutego 1962 r. pracował jako lekarz epidemiolog Dzielnicowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej Praga-Południe w Warszawie. W tym czasie tzn.7 kwietnia 1961 r. uzyskał drugi stopień specjalizacji z epidemiologii. W marcu 1962 r. został służbowo przeniesiony do pracy na stanowisku Kierownika Centralnej Kolumny Sanitarno-Epidemiologicznej Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej.

W 1965 roku, w sierpniu został zatrudniony w Zakładzie Epidemiologii PZH na stanowisku adiunkta.

W 1970 r., również w sierpniu, wrócił do pracy w Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej na stanowisko wicedyrektora Departamentu Sanitarno-Epidemiologicznego – a w latach 1972-1978 Dyrektora Departamentu Inspekcji Sanitarnej.

W 1979 r., w związku z przejściem na emeryturę prof. Jana Kostrzewskiego, kierownika Zakładu Epidemiologii PZH, Dyrektor PZH prof. Włodzimierz Kuryłowicz zaproponował objęcie tego stanowiska prof. Wiesławowi Magdzikowi.

W Państwowym Zakładzie Higieny, oprócz kierowania Zakładem Epidemiologii w latach 1980-1981 pełnił funkcję wicedyrektora PZH kierując pracami tzw. pionu mikrobiologiczno-epidemiologicznego Instytutu, a od marca 1981 r. do końca 1990 r. był dyrektorem PZH. Z pozycji dyrektora Instytutu podsumował wyniki realizacji Programu Międzyresortowego MR-12 „Wpływ skażeń środowiska na zdrowie i życie człowieka” koordynowanego przez PZH w latach 1976-1980. W latach 1986-1990 nadzorował wdrożenie Centralnego Planu Badawczo-Rozwojowego CPBR 11.12 „Zapobieganie niekorzystnym skutkom zdrowotnym skażeń środowiska człowieka”.

Bardzo prestiżowe zadania nadzorowania realizacji tych Programów nie przeszkodziły Mu w podjęciu porządkowania wewnętrznych spraw Instytutu. Do najpilniejszych należało zadbanie o materialną kondycję Instytutu, m.in. fatalny stan budynków PZH, zwłaszcza budynku C przy Chocimskiej 24, zbudowanego w latach 20. przez Fundację Rockefellera na siedzibę Państwowej Szkoły Higieny – wymagał natychmiastowego remontu, m.in. konstrukcji dachu. Największe Zakłady, włącznie z laboratoriami – Zakład Badania Żywności i Przedmiotów Użytku został przeniesiony do zastępczej siedziby w Instytucie Żywności i Żywnienia, a Zakład Higieny Komunalnej przeniesiony z budynku C do pomieszczeń należących do PZH na ul. Wolność.

W tych zaimprovizowanych warunkach, ku zaskoczeniu nadrzędnych władz PZH, Instytut wywiązał się z zaplanowanych przed rozpoczęciem remontu prac. Mimo licznych trudności – np. prace remontowe musiały uwzględniać m.in. wymagania konserwatora

zabytków – remont kończono sukcesywnie – poszczególne Zakłady wróciły do macierzystego budynku.

Wiesław Magdzik jako dyrektor uważał za swój obowiązek stworzenie warunków kontynuowania misji powołanego w 1918 roku Instytutu Epidemiologicznego – jako centrali metodyczno-naukowej i szkoleniowej dla terenowej służby sanitarnej kraju. Dlatego zadbał o utrzymanie ścisłej współpracy PZH ze stacjami sanitarno-epidemiologicznymi w całym kraju. Stworzono w Instytucie możliwości dla kolegów z terenu specjalizowania się w dziedzinie epidemiologii, higieny, a w późniejszym okresie zdrowia publicznego. W Instytucie organizowano kursy specjalizacyjne, seminaria, sesje egzaminacyjne, ale też kursy unifikacyjne, doskonalące i inne. Wydawano tzw. zeszyty metodyczne i inne tego rodzaju materiały.

Wiesław Magdzik sprawdził się w wielu dziedzinach pracy – ale przede wszystkim był epidemiologiem. Od strony formalnej - drugi stopień specjalizacji w dziedzinie epidemiologii uzyskał 7 kwietnia 1961 r. Wyprzedziło to uzyskanie w dn.10 marca 1959 r. specjalizacji pierwszego stopnia z chorób zakaźnych. Stopień doktora nauk medycznych nadano Mu 8 czerwca 1965 r. na podstawie przedstawionej Radzie Naukowej PZH rozprawy pt. „Kontrolowane szczepienia przeciw durowi brzuszemu. Epidemiologiczna ocena porównywalności grup osób szczepionych różnymi szczepionkami”. Promotorem rozprawy był prof. dr Jan Kostrzewski. Stopień naukowy doktora habilitowanego nadała Mu Rada Naukowa PZH uchwałą z dn.24 marca 1971 r. m.in. na podstawie przedstawionej rozprawy habilitacyjnej pt. „Epidemiologiczna ocena następstw wirusowego zapalenia wątroby”.

W tej pracy W. Magdzik wykazał, że zapobieganie i zwalczanie wzw w Polsce jest mało efektywne i wymaga zasadniczej zmiany. Koncepcję poprawy tej sytuacji przedstawił w projekcie „Program zapobiegania i zwalczania wzw na lata 1976-1980”. Program przedstawiony Departamentowi Inspekcji Sanitarnej MZiOS został poddany szerokiej dyskusji wśród specjalistów. W dn.23 lutego 1973 r. Prezydium Rządu zatwierdziło ten program do realizacji w kraju. Wdrożenie do stosowania w praktyce tego programu w Polsce przyczyniło się w czasie kilku lat do zmniejszenia liczby zachorowań na wzw o kilkadziesiąt procent. Pozytywne w skutkach doświadczenie Wiesława Magdzika w dziedzinie zapobiegania wzw WHO zdecydowało wykorzystać poza terenem Polski – a mianowicie na terenie Mongolii w zapobieganiu wzw typu A i typu B – W. Magdzik był tam delegowany w latach 1979 i 1990.

Jako epidemiolog praktyk brał udział w zwalczaniu różnych epidemii w kraju i na świecie. Szczególne znaczenie miał Jego udział w zwalczaniu epidemii ospy prawdziwej w Gdańsku w 1962 r. i we Wrocławiu w 1963 r. Jako paradoks należy potraktować fakt, że

już w 1974 r. brał udział z ramienia Biura Regionalnego WHO na Południowo-Wschodnią Azję (SEARO) w pracach zmierzających do eradykacji ospy prawdziwej – pracował w stanie Bihar, w dystryktach Dhanbad i Hazaribagh. W 1976 r. ŚOZ przyznała Mu w związku z tym Order Rozdwojonej Igły (Order of the Bifurcated Needle WHO).

Jako epidemiolog przez całe życie zawodowe był zainteresowany problematyką szczepień – dlatego też miał duży udział we wdrożeniu w Polsce szczepień przeciw poliomyelitis. W 2001 roku opublikował „Program eradykacji poliomyelitis – realizacja i perspektywy”. W 2002 roku brał udział w Konferencji naukowej zorganizowanej w PZH 8.10.2002 r. z okazji podpisania certyfikatu eradykacji poliomyelitis w Regionie Europejskim w Kopenhadze 21.06.2002 r. W tym czasie opublikował „Możliwość odrodzenia ospy prawdziwej na świecie jako konsekwencja ewentualnego ataku bioterrorystycznego” (Przeł. Epidemiol 2002;56, Supl.3:5-11).

Jeden z Jego byłych doktorantów (W. Magdzik był promotorem 8 prac doktorskich) pracujący nadal w stacji sanitarno-epidemiologicznej podsumował lakonicznie tę działalność – „uświadomił znaczenie i wyegzekwował stosowanie łańcucha chłodniczego w dystrybucji szczepionek i podniósł do rangi wiodącego problemu w pracy służby zdrowia egzekwowanie skutecznej sterylizacji – przede wszystkim to poprawiło sytuację epidemiologiczną chorób zakaźnych w Polsce”.

W ostatnich latach często słyzy się określenie – translacja, translator – jest to osoba, która przybliży ogółowi wyniki, niekiedy bardzo wyrafinowanych, specjalistycznych badań naukowych – badań o charakterze podstawowym. Umiejętność translacji w dużym stopniu posiadał Wiesław Magdzik – z tym, że wykorzystywał to w celu umożliwienia przyswojenia „nowości” osobom zaangażowanym w zapobieganie/zwalczanie zakażeń, chorób zakaźnych. Jako przykład może służyć wydane w 1984 r. opracowanie (jako współautor prof. A.Nowosławski) „Informacja na temat zespołu nabytego upośledzenia odporności AIDS” lub w z 2001 r. „Encefalopatie gąbczaste (choroby prionowe u ludzi” i „Czy istnieje ryzyko zagrożenia białkiem prionowym BSE „ (wsp. z J.Ślusarczykiem).

Wiesław Magdzik w latach 1956-2005 opublikował 240 prac, z których 46 dotyczyło szczepień ochronnych. Wiele z nich było uzasadnieniem dla wprowadzenia nowych szczepionek, omawiały problem bezpieczeństwa szczepień i domniemyanych odległych odczynów poszczepiennych.

Z inicjatywy prof.W.Magdzika opracowano dzieło zbiorowe pt. „Wakcynologia”, książka redagowana przez prof. W. Magdzika, prof. D. Naruszewicz-Lesiuk i prof. A. Zielińskiego ukazała się w 2005 r., a jej

poszerzone i zaktualizowane wydanie drugie ukazało się już w 2007 roku.

Również z inicjatywy W. Magdzika i pod Jego redakcją w 1982 r. ukazało się opracowanie o charakterze vademecum pt. „Zapobieganie i zwalczanie chorób zakaźnych i pasożytniczych”.

Wzorem dla tego vademecum było opracowanie „Control of communicable diseases of man”, które jest wydawane w USA od 1917 r. co kilka lat. W Polsce ukazało się 7 opracowań – ostatnie współredagowane przez W. Magdzika – wydanie 5. w 2004 r.

Na szczególną uwagę zasługuje opracowanie zbiorowe pod redakcją J. Kostrzewskiego, W. Magdzika i D. Naruszewicz-Lesiuk pt. „Choroby zakaźne i ich zwalczanie na ziemiach polskich w XX wieku” wydane przez PZWL w 2001 r. Jest to ostatnia praca, w której przygotowaniu uczestniczył prof. Kostrzewski.

W 2002 r. Wiesław Magdzik przeszedł na emeryturę w głównym miejscu zatrudnienia – PZH. Ale już we wrześniu został zatrudniony przez Uniwersytet w Antwerpii w Międzynarodowym Zespole powołanym przez Komisję Europejską do opracowania zasad postępowania przeciwepidemicznego przeciw wzw typu A i typu B. W Zespole pracował do sierpnia 2005 r. Do końca roku akademickiego 2009-2010 pracował jako nauczyciel akademicki w Wyższej Szkole Umiejętności w Kielcach i Lubelskiej Szkole Wyższej im. Króla Władysława Jagiełły w Lublinie.

W 2010 r. prof. W. Magdzik uległ wypadkowi, którego skutki spowodowały trudności w chodzeniu, co zdecydowało o Jego wycofaniu się z czynnego udziału w pracy.

Jak z perspektywy wielu lat postrzegał swoje życie zawodowe opowiedział w opublikowanych w 2006 r. wspomnieniach pt. „Mój flirt z medycyną”.

Jak był postrzegany na terenie Instytutu, z którym był związany przez całe życie zawodowe? Prof.dr hab. Jan Krzysztof Ludwicki na posiedzeniu Rady Naukowej PZH, w dniu 10.11.2005 r. wygłosił laudację z okazji 50-lecia pracy W. Magdzika, której fragment zamieszczamy poniżej:

„Dla nas jednak, mam na myśli pracowników Państwowego Zakładu Higieny i również siebie, najważniejsza była praca prof.dr hab. Wiesława Magdzika jako Dyrektora Państwowego Zakładu Higieny w bodajże najtrudniejszym dla tego Instytutu, jeśli nie liczyć II Wojny Światowej okresie, tj. w latach 1980-1990. W ponurym okresie stanu wojennego i wszechobecnym represji profesorowi Wiesławowi Magdzikowi udawało się z niezwykłą zręcznością chronić działające w PZH podziemie solidarnościowe przed represjami. Wiem dobrze, że doświadczenia z tego okresu były dla Profesora bardzo gorzkie i nie przez wszystkich właściwie doceniane”.

Profesor Wiesław Magdzik zmarł nagle w dniu 29.11.2015 r. Msza pogrzebowa odbyła się w dn. 9.12.2015 r. w Kościele Św. Stanisława Kostki na Żoliborzu – po czym Prochy Zmarłego złożono w grobie rodzinnym na Komunalnym Cmentarzu Północnym w Warszawie.

W imieniu pracowników i Rady Naukowej PZH pożegnał Go prof.dr hab. Mirosław Wysocki, Dyrektor PZH. Oto końcowy fragment wypowiedzi: „Był przyjazny ludziom, bardzo koleżeński, szanował ludzi, pomagał i wspierał radą – ale przede wszystkim mobilizował współpracowników do znalezienia swego miejsca w zawodzie i w środowisku. Z całą pewnością zdał w tym względzie z najwyższą oceną egzamin jako uczeń profesora Jana Kostrzewskiego. Teraz – od dziś Jego osoba, Jego praca w Państwowym Zakładzie Higieny są już historią – ale historią, która składa się na prestiż zarówno naszego Instytutu, jak i całej służby sanitarnej w kraju.

Profesorze, kolego, przyjacielu – pozostaniesz w naszej pamięci – Wiesławie Magdziku – żegnamy – spoczywaj w spokoju”.

Otrzymano: 18.01.2016 r.

Zaakceptowano do publikacji: 15.02.2016 r.

Adres do korespondencji:

Prof.dr hab.med. Danuta Naruszewicz-Lesiuk
Zakład Epidemiologii NIZP-PZH
ul.Chocimska 24, 00-791 Warszawa
tel.22 54 21 222

Danuta Naruszewicz-Lesiuk

**PROF. ZW. DR HAB. MED. WIESŁAW MAGDZIK
- PRZEDSTAWICIEL POLSKIEJ SZKOŁY EPIDEMIOLOGICZNEJ
W 80-LECIE URODZIN**

PROFESSOR WIESŁAW MAGDZIK (MD)
THE REPRESENTATIVE OF THE POLISH SCHOOL OF EPIDEMIOLOGY
IN 80TH ANNIVERSARY OF BIRTHDAY

Zakład Epidemiologii

Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie

STRESZCZENIE

Wiesław Magdzik w 1955 r. ukończył studia medyczne na Oddziale Sanitarno-Higienicznym Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie. Na wniosek dr Jana Kostrzewskiego, Kierownika Zakładu Epidemiologii PZH i jednocześnie współorganizatora Oddziału San-Hig, został zatrudniony w Zakładzie Epidemiologii (2.11.1955 r.). W tym Zakładzie ukończył specjalizację: II-go stopnia z epidemiologii i I-go stopnia z chorób zakaźnych i uzyskał stopień naukowy doktora nauk medycznych. Kierownikiem specjalizacji i promotorem pracy doktorskiej był dr Jan Kostrzewski. W 1970 r. Rada Naukowa PZH nadała mu stopień doktora habilitowanego. W 1982 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego a w 1988 r. profesora zwyczajnego nauk medycznych. W PZH pracował do 2002 r. tj. do przejścia na emeryturę zajmując stanowiska: Kierownika Zakładu Epidemiologii (1979), w latach 1981–1990 Dyrektora PZH, w latach 1991–2002 ponownie Kierownika Zakładu Epidemiologii.

Okresowo (lata 1972-1978) pracował w Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej m.in. jak Dyrektor Departamentu Inspekcji Sanitarnej. Brał udział w zwalczaniu ospy prawdziwej w Indiach, pełnił funkcje doradcy czasowego w zakresie zwalczania chorób zakaźnych w Biurze Regionalnym WHO w Kopenhadze a następnie w New Delhi.

Opublikował ponad 240 prac naukowych. Był promotorem ośmiu przewodów doktorskich. Został odznaczony wieloma orderami, medalami a także odznaczeniami wśród których są: Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski (1998), Order Rozdwojonej Igły WHO (1976), odznaka „Za zasługi dla Kielecczyzny” (1985).

Słowa kluczowe: *Wiesław Magdzik, epidemiolog, Państwowy Zakład Higieny*

ABSTRACT

Wiesław Magdzik in 1955 completed his medical studies in the Sanitary - Hygienic Department of Faculty of Medicine, Medical University of Warsaw. At the recommendation of Dr. Jan Kostrzewski, was hired in the Department of Epidemiology (2.11.1955). When working in the Department he completed the second degree of specialization in epidemiology and the first degree of infectious diseases and also obtained doctoral degree in medical science. Head of his specialization and supervisor of dissertation was prof. Dr. Jan Kostrzewski. In 1970 the Scientific Council of the PZH awarded him a Ph.D. degree. In 1982 he received the title of associate professor and in 1988 the full professorship of medical science. At PZH he worked until 2002, to his retirement, occupying the positions: Head of the Department of Epidemiology (1979-2002), Director of PZH (1981–1990). Periodically, during the years 1972-1978, he worked in the Ministry of Health and Human Services as director of the Department of Sanitary Inspection. He participated the fight against smallpox in India, he served as a temporary adviser for the control of communicable diseases in the WHO regional office in Copenhagen, then in New Delhi. He published over 240 scientific papers. He has supervised eight doctoral theses, has been honored with many decorations and medals, among which are: the Commander's Cross of the Polonia Restituta (1998), the Order of the Bifurcated Needle (WHO, 1976), the badge „For Merits to the Kielce region” (1985).

Key words: *Wiesław Magdzik, epidemiologists, National Institute of Hygiene*

Negatywne skutki II Wojny Światowej dotknęły w Polsce każdej dziedziny życia. Wojna spowodowała m.in. ogromne straty personelu medycznego. Wobec utrzymującej się w okresie powojennym złej sytuacji epidemiologicznej niedobór lekarzy zwłaszcza przygotowanych do zwalczania epidemii był szczególnie dotkliwy. Rozwiązaniem problemu było utworzenie na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Warszawie Oddziału Sanitarno-Higienicznego. Oddział ten został utworzony zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 1950 r. Jego zadaniem było wyszkolenie nowego typu lekarza higienisty i epidemiologa. Lekarz taki dzięki wiedzy ogólnolekarskiej i znajomości praw rządzących szerzeniem się chorób w populacji był przygotowany do samodzielnego prowadzenia działalności profilaktyczno-leczniczej, jak również organizowania i nadzorowania takiej działalności w środowisku.

Kierownikiem Oddziału został prof. dr med. Marcin Kacprzak, stroną organizacyjno-metodyczną Oddziału zajmował się m.in. dr Jan Kostrzewski, kierownik Zakładu Epidemiologii Państwowego Zakładu Higieny (PZH). Ogółem Oddział Sanitarno-Higieniczny ukończyło 221 osób. Na wniosek dr Jana Kostrzewskiego zatrudniono w Zakładzie Epidemiologii PZH spośród absolwentów z 1955 r. – 5 osób i dwu absolwentów z 1956 r.

PRZYGOTOWANIE DO ZAWODU EPIDEMIOLOGA

W dniu 2 listopada 1955 roku Wiesław Magdzik jako absolwent Oddziału Sanitarno-Higienicznego został zatrudniony w Zakładzie Epidemiologii PZH w Warszawie na stanowisku technika-laboranta. Po zdaniu ostatnich egzaminów dyplomowych w dniu 30 stycznia 1956 r. uzyskał dyplom lekarza i wkrótce bo już 24 lutego, na podstawie wyników egzaminów z okresu studiów przyznano mu pierwszy stopień specjalizacji w zakresie epidemiologii. W marcu 1956 r. już jako młodszy asystent naukowo-badawczy rozpoczął specjalizację z chorób zakaźnych pierwszego stopnia.

Prof. J. Kostrzewski jako kierownik Zakładu Epidemiologii PZH i jako kierownik specjalizacji ustalił, że staże specjalizacyjne będą odrabiane do godz. 13⁰⁰ – od godz. 13³⁰ będzie obowiązywać praca w Zakładzie. Staże cząstkowe zostały zaplanowane w większym wymiarze niż to przewidywał program specjalizacji, np. staże: z interny w klinice pod kierunkiem prof. Zdzisława Askanasa oraz z chorób zakaźnych na Oddziale Obserwacyjnym pod kierunkiem doc. dr Bronisławy Migdalskiej (po 9 miesięcy każdy); czterotygodniowy staż w Przychodni Dermatologicznej pod kierunkiem

dr Sarnowskiej. Tytuł specjalisty I^o w zakresie chorób zakaźnych W. Magdzik uzyskał 10 marca 1959 r.

W październiku 1958 r. W. Magdzik został powołany do dwuletniej służby wojskowej i do października 1960 r. pełnił funkcję inspektora sanitarnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych na terenie Dolnego Śląska z siedzibą we Wrocławiu. Akcje przeciwepidemiczne względnie profilaktyczne, które w tym okresie organizował, zostały uznane za część staży do specjalizacji z epidemiologii II°. Po uzupełnieniu w Warszawie wiadomości m.in. z zakresu statystyki i demografii przystąpił do egzaminu państwowego. Tytuł specjalisty II° w zakresie epidemiologii uzyskał 7 kwietnia 1961 r.

Po zakończeniu służby wojskowej W. Magdzik, w okresie od listopada 1960 do lutego 1962 zdobywał doświadczenie jako praktyk-epidemiolog w Dzielnicowej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej Praga-Południe w Warszawie, a następnie od marca 1962 do lipca 1965 jako kierownik Centralnej Kolumny Sanitarno-Przeciwepidemicznej MZiOS. W tym czasie brał udział w zwalczaniu epidemii ospy prawdziwej w Gdańsku (1962 r.) ospy prawdziwej we Wrocławiu (1963 r.), kilku epidemii duru brzuszego, m.in. w Żywcu i Sanoku, duru rzekomego B w Rzeszowie i błonicy w Kłodzku.

W dniu 8 czerwca 1965 r. W. Magdzikowi Rada Naukowa PZH w Warszawie nadała stopień naukowy doktora nauk medycznych. Podstawą nadania tego stopnia była rozprawa doktorska pt. *„Kontrolowane szczepienia przeciwko durowi brzuszemu. Epidemiologiczna ocena porównywalności grup osób szczepionych różnymi szczepionkami”*. Promotorem przewodu doktorskiego był prof. dr Jan Kostrzewski. Otrzymanie tego stopnia umożliwiło W. Magdzikowi kontynuowanie studiów epidemiologicznych za granicą.

W 1965 r. W. Magdzik otrzymał stypendium szkoleniowe Europejskiego Biura Regionalnego WHO w zakresie zdrowia publicznego. W ramach stypendium zapoznał się z pracą Statens Serum Institute w Kopenhadze, Central Public Health Laboratory w Londynie; był gościem w Katedrze Zdrowia Publicznego na Uniwersytetach w Bristolu, Belfaście, Glasgow, Edynburgu, a także zapoznał się z problematyką ochrony zdrowia w londyńskim porcie lotniczym Heathrow oraz porcie morskim w Greenwich.

W 1966 r. W. Magdzikowi, już adiunktowi w Zakładzie Epidemiologii PZH, prof. J. Kostrzewski zaproponował rozpoczęcie badań, które byłyby podstawą przyszłej habilitacji. Ostatecznie kierunek oraz dziedzina badań zostały uzgodnione z prof. W. Kuryłowiczem Dyrektorem PZH – badania miały dotyczyć epidemiologii wirusowego zapalenia wątroby.

PRZYGOTOWANIE DO STATUSU PRACOWNIKA NAUKOWEGO

Pierwsza publikacja Wiesława Magdzika ukazała się w 1956 r.: Kostrzewski J., Magdzik W. „Nagminne zapalenie wątroby w Polsce w latach 1951-1956” zamieszczona w materiałach „Międzynarodowego Sympozjum w sprawie żółtaczk zakaźnej Hepatitis infectiosa” Warszawa 1956 str. 17-19. Ten w pewnym sensie debiut miał znaczenie prognostyczne – problem skuteczności zapobiegania – w miarę rozwoju wiedzy już nie żółtaczk zakaźnej, a wirusowym zapaleniom wątroby typu A, typu B, typu C ... będzie przedmiotem wieloletnich badań W. Magdzika. Rozprawa habilitacyjna pt. „Epidemiologiczna ocena następstw wirusowego zapalenia wątroby” była podstawą nadania Mu przez Radę Naukową PZH w dniu 25 marca 1971 r. stopnia naukowego doktora habilitowanego.

W pracy habilitacyjnej W. Magdzik wykazał m.in., że zapobieganie i zwalczanie wzv w Polsce jest bardzo mało efektywne i wymaga zasadniczej zmiany. Swoją koncepcję poprawy tej sytuacji przedstawił w projekcie „Program zapobiegania i zwalczania wzv na lata 1976-1980”. Projekt został przedstawiony w Departamencie Inspekcji Sanitarnej MZiOS, poddany dyskusji i ocenie przedstawicielom różnych Instytutów oraz specjalistów zainteresowanych problematyką programu. W dn. 23 lutego 1973 r. Prezydium Rządu zatwierdziło ten program do realizacji w kraju. Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej przygotowało odpowiednią instrukcję w tej sprawie (z dn. 1.03.1976), a tekst programu na zlecenie Departamentu Inspekcji Sanitarnej MZiOS, został opublikowany. Realizacja tego programu (i jego późniejszych etapów) przyczyniła się do radykalnej poprawy epidemiologicznej sytuacji wzv typu B w Polsce.

W późniejszych latach w miarę rozwoju wiedzy o etiologii wirusowych zapaleń wątroby, możliwości zapobiegania wzv typu B i typu A poprzez stosowanie szczepień, zmianie grup podwyższonego ryzyka zakażenia i możliwości laboratoryjnego potwierdzenia rozpoznania zakażenia – ulegała zmianie tematyka prac W. Magdzika poświęconych wzv. Ogółem do 2005 r. opublikował 59 prac z zakresu epidemiologii wzv oraz 19 prac dotyczących zwalczania duru brzuszego i epidemiologii salmoneloz, których był autorem lub współautorem.

Z ogólnej liczby 240 pozycji dorobku publikacyjnego – 46 pozycji dotyczyło szczepień ochronnych, przede wszystkim ich skuteczności. Znaczna część tych prac zawierała sugestie dotyczące organizacji szczepień, podawała epidemiologiczne podstawy budowy Kalendarza Szczepień oraz uzasadnienie dla wprowadzenia nowych szczepionek, wyjaśniała sprawy bezpieczeństwa szczepień i domniemyanych odległych niepożądanych

odczynów, względnie następstw szczepienia. Szczególne miejsce wśród tych publikacji zajmuje monografia o szczepionkach i szczepieniach. Autorski pomysł prof. W. Magdzika przybrał formę dzieła zbiorowego pt. „Wakcynologia”. Książka redagowana przez prof. W. Magdzika, prof. D. Naruszewicz-Lesiuk i prof. A. Zielińskiego ukazała się w 2005 r., a jej wydanie drugie poszerzone i zaktualizowane w 2007 r.

Z inicjatywy prof. W. Magdzika w 1982 r. ukazało się zbiorowe opracowanie o charakterze vademecum pt. „Zapobieganie i zwalczanie chorób zakaźnych i pasożytniczych”. Inspiracją do przygotowania tej książki było amerykańskie opracowanie pt. *Control of Communicable Disease in Man*, które od 1917 r. ukazuje się co kilka lat jako oficjalny Raport Amerykańskiego Towarzystwa Zdrowia Publicznego. W Polsce ukazało się sześć opracowań – trzy w latach 1982, 1986 i 1993 r. pod redakcją W. Magdzika i D. Naruszewicz-Lesiuk, w piątym i szóstym wydaniu z 2004 r. i 2009 r. do tego zespołu redaktorów został dokooptowany prof. A. Zieliński. W opracowaniu 123 rozdziałów VI wydania wzięło udział 33 autorów.

W bogatym dorobku publikacyjnym W. Magdzika uważam, że zasługują na zwrócenie szczególnej uwagi trzy książki: wydana w 1984 r. „Informacje na temat zespołu nabytego upośledzenia odporności AIDS” z prof. Adamem Nowosławskim jako współautorem – jest to jedna z wcześniejszych publikacji o AIDS w języku polskim; wydana w 2001 r. „Program eradykacji *poliomelitis* – realizacja i perspektywy” w której powołuje się na swoje wcześniejsze prace na ten temat – i wydana w 2001 r. książka – opracowanie zbiorowe pod redakcją: Jan Kostrzewski, W. Magdzik, D. Naruszewicz-Lesiuk pt. „Choroby zakaźne i ich zwalczanie na ziemiach polskich w XX wieku”. Jest to ostatnia praca, w której bierze udział prof. J. Kostrzewski (zmarł 27.05.2005 r.) i która podsumowuje cykl redagowanych przez prof. J. Kostrzewskiego monograficznych opracowań o chorobach zakaźnych w Polsce i ich zwalczaniu w latach 1919-1962 (wyd. 1964) w latach 1961-1970 (wyd. 1973) i w latach 1970-1979 (wyd. 1984). W tych monografiach prof. W. Magdzik był autorem rozdziałów o wzv (1964 r. i 1984 r. i 2001 r.) oraz o durze brzuszonym (1973 r.) Ponadto w 2003 r. opublikował broszurę na temat wzv typu B w Polsce do 2009 r. (sytuacja epidemiologiczna, zapobieganie i zwalczanie) oraz „Wirusowe zapalenie wątroby typu A (wzv A). Stan wiedzy i działalności praktycznej w zakresie zapobiegania i zwalczania zachorowań”. Warszawa 2005.

EPIDEMIOLOG REALIZUJĄCY SIĘ W NAUCE I PRAKTYCE W KRAJU

W 1970 r. W. Magdzik podjął pracę w Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej na stanowisku wicedyrektora, a od października 1972 r. dyrektora Departamentu Inspekcji Sanitarnej. W 1978 r. Dyrektor PZH prof. dr Włodzimierz Kuryłowicz zaproponował Mu objęcie stanowiska Kierownika Zakładu Epidemiologii. Pierwszym kierownikiem tego Zakładu – od 1951 r. był prof. Jan Kostrzewski.

Wiesław Magdzik kierował Zakładem Epidemiologii od 1979 r. do końca 2002 r. tj. do przejścia na emeryturę. W tym okresie zajmował równolegle wiele innych stanowisk i pełnił wiele funkcji.

W okresie od 1980 r. do 1981 r. był wicedyrektorem PZH koordynując prace pionu mikrobiologii i epidemiologii.

Wiesław Magdzik był Dyrektorem PZH od 1 marca 1981 r. do końca 1990 r. Jako dyrektor PZH koordynował dwa pięcioletnie programy badawcze: w latach 1981-1985 Program Międzyresortowy MR-12 „Wpływ skażeń środowiska na zdrowie i życie człowieka”, a w latach 1986-1990 wykonanie Centralnego Planu Badawczo-Rozwojowego – CPBR-11.12. „Zapobieganie niekorzystnym skutkom zdrowotnym skażeń środowiska człowieka”.

W 1986 r. nowe formy prawne obowiązujące w kraju miały wpływ na wprowadzenie w 1986 r. nowego statutu PZH i zmian w strukturze organizacyjnej.

Jako dyrektor PZH został przez Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej obarczony funkcją konsultanta oraz przewodniczącego Krajowego Zespołu Specjalistycznego w dziedzinie Epidemiologii, Higieny i Chorób Zakaźnych. W latach 1984-1996 przewodniczył Radzie Sanitarno-Epidemiologicznej przy Głównym Inspektorze Sanitarnym.

Fatalny stan budynków PZH, zwłaszcza budynku C zbudowanego w latach 20-tych przez Fundację Rockefellera na siedzibę Państwowej Szkoły Higieny wymagał natychmiastowego generalnego remontu, m.in. wymiany konstrukcji dachu. Dyrektor W. Magdzik podjął to wyzwanie. Należało bez szkody dla działalności Instytutu przenieść z budynku C na czas remontu poza teren PZH największe Zakłady włącznie z ich laboratoriami. Były to Zakład Badania Żywności i Przedmiotów Użytku i Zakład Higieny Komunalnej. Mimo licznych trudności remont był kończony sukcesywnie i poszczególne zakłady wracały do macierzystego budynku. W dn. 9 kwietnia 1982 r. W. Magdzik otrzymał tytuł naukowy profesora nadzwyczajnego, a w dn. 29.04.1988 r. profesora zwyczajnego nauk medycznych.

DZIAŁALNOŚĆ PRZECIWEPIDEMICZNA W RAMACH WSPÓŁPRACY Z WHO

W Europejskim Biurze Regionalnym WHO okresowo w latach siedemdziesiątych, osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku – ogółem przez kilkanaście lat pełnił funkcję odpowiedzialnego za współpracę w zapobieganiu i zwalczaniu zachorowań na choroby zakaźne w Polsce.

Ponadto przez ok. 20 lat pełnił funkcję okresowego doradcy (*temporary adviser*) w zakresie zapobiegania i zwalczania chorób zakaźnych w dwóch biurach regionalnych WHO: w Biurze Regionalnym na Południowo-Wschodnią Azję (SEARO) w New Delhi i w Europejskim Biurze Regionalnym w Kopenhadze. W związku z tymi funkcjami, jako krótkoterminowy doradca (*short term consultant*), brał udział w pracach przeciwepidemicznych w różnych krajach, m.in. w zakresie eradykacji ospy prawdziwej w 1974 roku w Indiach w stanie Bihar, w dystryktach Dhanbad i Hazaribagh; w zakresie zapobiegania i zwalczania wirusowych zapaleń wątroby typu A i typu B – dwukrotnie w Mongolii w 1979 i 1990 roku; w zakresie likwidowania przyczyn i skutków epidemii cholery w Portugalii, zwłaszcza w prowincji Algarve w 1980 roku; w zakresie organizacji masowych szczepień ochronnych w Tajlandii w 1981 roku oraz w Korei Północnej i w Chinach w 1985 roku.

Ponadto brał udział w licznych międzynarodowych spotkaniach i konferencjach na temat zapobiegania i zwalczania chorób zakaźnych, zwłaszcza ospy prawdziwej, poliomyelitis, organizacji masowego działania przeciwepidemicznego itp. Wraz z prof. dr hab. med. Arturem Gałązką zorganizował jedyną tego typu konferencję w 1998 roku w Warszawie.

„BIBLIJNE POMNAŻANIE TALENTÓW”

Wiesław Magdzik był promotorem 8 przewodów doktorskich: 5 osób z PZH i 3 spoza Instytutu. Z PZH byli to pracownicy: z Zakładu Statystyki – mgr Maria Chańska; z Zakładu Epidemiologii: lek. med. Ewa Goner i lek. med. Joanna Tomaszunas-Błaszczuk; z Zakładu Oświaty Zdrowotnej: mgr Dorota Cianciara i mgr Piotr Supranowicz. Spoza PZH byli: lek. med. Kazimierz Bochyński – Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Radomiu; lek. med. Dorota Mrozek-Budzyn – Powiatowy Inspektor Sanitarny w Myślenicach i lek. med. Urszula Sztuka-Polińska – Powiatowy Inspektor Sanitarny w Pabianicach.

Wiesław Magdzik był kierownikiem specjalizacji z zakresu higieny i epidemiologii I-ego stopnia i II-ego stopnia z epidemiologii wielu osób. Recenzował rozprawy doktorskie i habilitacyjne.

EMERYTURA A AKTYWNOŚĆ PRACOWNIKA NAUKOWEGO

Zgodnie z odpowiednimi przepisami w 2002 roku Wiesław Magdzik zakończył pracę jako Kierownik Zakładu Epidemiologii PZH.

Już we wrześniu 2002 r. został zatrudniony przez Uniwersytet w Antwerpii w Międzynarodowym Zespole powołanym przez Komisję Europejską do koordynacji i opracowania zasad postępowania przeciwepidemicznego przeciw wirusowym zapaleniom wątroby, którym zapobiega się głównie przez stosowanie szczepień ochronnych – a więc wzv typu A i wzv typu B. W zespole tym pracował do sierpnia 2005 r. Od 2003 r. do roku akademickiego 2009-2010 pracował jako nauczyciel akademicki w Wyższej Szkole Umiejętności w Kielcach i w Lubelskiej Szkole Wyższej im. Króla Władysława Jagiełły w Lublinie – prowadząc zajęcia z epidemiologii.

W 2009 r. prof. dr Mirosław Wysocki – Dyrektor Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – PZH zaproponował prof. W. Magdziakowi zatrudnienie w Instytucie na stanowisku głównego specjalisty powierzając mu m.in. opiekę merytoryczną nad młodymi pracownikami będącymi w trakcie specjalizacji z epidemiologii oraz zdrowia publicznego.

W 2011 r. był współautorem pracy pt. „Zakład Epidemiologii Państwowego Zakładu Higieny w Warszawie w latach 1951-2011 – geneza powstania, drogi rozwoju w ciągu 60 lat pracy”.

PODSUMOWANIE

Wyrazem uznania dla wiedzy prof. W. Magdzika było m.in. powołanie Go w skład Kolegium MZiOS – do Zespołu Doradczego MZiOS ds. współpracy z WHO – do rady naukowej licznych instytutów naukowo-badawczych m.in. Wojskowego Instytutu Higieny i Epidemiologii im. gen. K. Kaczkowskiego w Warszawie, Instytutu Medycyny Morskiej i Tropikalnej w Gdyni, Instytutu Medycyny Społecznej AM, Centralnego Instytutu Ochrony Pracy w Warszawie – Komitetów naukowych przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk m.in. Ekologii człowieka, Inżynierii środowiska, Badań Azji i Afryki.

W 1994 r. został honorowym członkiem PTEiLChZ, a w 2003 r. przyznano Mu członkostwo honorowe Polskiego Towarzystwa Zdrowia Publicznego.

Wyrazem uznania dla działalności W. Magdzika było przyznanie mu licznych orderów, medali i odznak. Pierwszy był Złoty Krzyż Zasługi – w 1964 r. za udział w likwidacji epidemii ospy prawdziwej we Wrocławiu – ostatni za całokształt działalności – Krzyż Koman-

dorski Orderu Odrodzenia Polski (9.12.1998 r.). Był bardzo usatysfakcjonowany medalami „Za zasługi dla Obronności Kraju” (Brązowy – 1972 r., Srebrny – 1975 r. i Złoty – 1986 r.). Cenił sobie ogromnie Odznakę „Za Zasługi dla Kielecczyzny” (12.07.1985 r.) i Order Rozdwojonej Igły (*Order of the Bifurcated Needle WHO*) – przyznany w Genewie 1976 r. za udział w likwidacji ospy prawdziwej na świecie, a właściwie za jego pracę przy zwalczaniu ospy w Indiach.

Na zakończenie chcę zacytować fragment laudacji ogłoszonej przez prof. dr Jana Krzysztofa Ludwickiego, wówczas Dyrektora PZH, z okazji jubileuszu 50-lecia pracy prof. W. Magdzika na posiedzeniu Rady Naukowej PZH w dniu 10 listopada 2005 r. (*Przeegl Epidemiol* 2005; 59: VII – VII)

„Dla nas jednak, mam na myśli pracowników Państwowego Zakładu Higieny i również siebie, najważniejsza była praca prof. dr hab. Wiesława Magdzika jako Dyrektora Państwowego Zakładu Higieny w bodajże najtrudniejszym dla tego Instytutu, jeśli nie liczyć II Wojny Światowej, okresie tj. w latach 1980-1990. W ponurym okresie stanu wojennego i wszechobecnym represji profesorowi Wiesławowi Magdzikowi udawało się z niezwykłą zręcznością chronić działające w PZH podziemie solidarnościowe przed represjami. Wiem dobrze, że doświadczenia z tego okresu były dla Profesora bardzo gorzkie i nie przez wszystkich właściwie doceniane”.

W 2006 r. W. Magdzik opublikował swoje wspomnienia w książce pt. „Mój flirt z medycyną” (Bielsko-Biała Alfa-medica Press, 2006).

W 2010 r. Prof. Wiesław Magdzik uległ wypadkowi. Obecnie ma trudności w poruszaniu się, a stan jego zdrowia nie pozwala na w pełni aktywną pracę. Jego działalność ogranicza się do opiniowania sytuacji epidemiologicznej i działalności służby sanitarno-epidemiologicznej w kraju. W tym zakresie pełnił obowiązki Głównego Specjalisty wykonując zadania nakładane przez Dyrektora NIZP-PZH.

Tytuł pracy nawiązuje do polskiej szkoły epidemiologicznej. Zapoczątkować ją mieli absolwenci Oddziału Sanitarno-Epidemiologicznego Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie zatrudnieni w Zakładzie Epidemiologii PZH. Z grupy 7 lekarzy, którzy podjęli pracę w latach 1955 i 1956 – 3 osoby, wśród nich Wiesław Magdzik, uzyskały tytuł profesora nauk medycznych i jedna – stopień doktora habilitowanego w dziedzinie epidemiologii. Zdaniem prof. Jana Kostrzewskiego mieli stanowić „podwaliny” albo jak niekiedy określał „forpocztę” szkoły. Ocena, czy tak się stało, wymaga oddzielnego opracowania. Również byłaby interesująca ocena pokłosa Oddziału Sanitarno-Higienicznego – czy i w jakim stopniu spełnił

wytyczone cele, względnie zadania. Oba tematy czekają na opracowanie.

W przygotowaniu tekstu pracy korzystałam z monografii „Prof. dr hab. Wiesław Magdzik. W 50 rocznicę rozpoczęcia prac zawodowej w dziedzinie zdrowia publicznego (biografia własna)” i „Sprawozdań z działalności PZH ...” w wybranych latach.

Otrzymano: 17.10.2011 r.

Zaakceptowano do druku: 1.12.2011 r.

Adres do korespondencji:

Prof. dr hab. med. Danuta Naruszewicz-Lesiuk

Zakład Epidemiologii

Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego

-Państwowego Zakładu Higieny

ul. Chocimska 24

00-791 Warszawa

Tel. 22 54 21 222